

مبانی و اصول فقه حکومتی از منظر صحیفه مجادیه
در رساله اشعراق امام مجادیه

www.ketab.ir

فهیمة مستحسن

www.ketab.ir

سرشناسه: مستحسن، فهیمه، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور: مبانی و اصول فقه حکومتی از منظر صحیفه سجادیه و رساله الحقوق امام

سجاد علیه السلام / فهیمه مستحسن

مشخصات نشر: قم: امتداد حکمت، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: قم: ۲۱۹ ص.، ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س م

شابک: ISBN: ۹۷۸-۶۲۲-۵۸۸۳-۲۴-۶

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا.

یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۱۱] - ۲۱۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق. -- دیدگاه درباره علوم سیاسی (فقه)

موضوع: Ali ibn Hosayn, Imam IV -- Views on political science (Islamic law)

موضوع: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق. صحیفه سجادیه -- علوم سیاسی (فقه)

موضوع: Ali ibn Hosayn, Imam, IV . Sahifeh Sajjadih -- Political science (Islamic law)

موضوع: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق. رساله الحقوق -- علوم سیاسی (فقه)

موضوع: Ali ibn Hosayn, Imam IV . Resalah al - Hoquq -- Political science (Islamic law)

موضوع: علوم سیاسی (فقه)

موضوع: (Political science (Islamic law)

رده‌بندی کنگره: BP ۴۳/۳

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۴

شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۳۳۲۷۲

مبانی و اصول فقه حکومتی از منظر صحیفه سجادیه و رساله الحقوق امام سجاد علیه السلام

فهیمة مستحسن

ناشر: انتشارات امتداد حکمت

شماره: ۲۴-۵۸۸۳-۶۲۲-۹۷۸

قطع: رقعی

بها: ۵۰ هزار تومان

سال چاپ: بهار ۱۴۰۱

نویت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

— کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است. —

تماس با ناشر:

۶۴۷۳ ۴۹۵ ۰۹۳۶ (آقای محمد قمی اوپلی)

۱۱۰۵ ۸۲۷ ۰۹۹۲

فهرست مطالب

پیشگفتار..... ۱۳

فصل اول: کلیات و مفهوم‌شناسی / ۱۷

گفتار اول: کلیات..... ۱۹

گفتار دوم: مفهوم‌شناسی لغوی و اصطلاحی..... ۲۵

مبانی..... ۲۵

ویژگی‌های مبانی..... ۲۶

اصل..... ۲۷

ویژگی‌های اصول..... ۳۰

تعریف لغوی و اصطلاحی فقه..... ۳۰

تعریف اصول فقه..... ۳۲

ارزش و کاربرد علم اصول..... ۳۴

تعریف فقه حکومتی..... ۳۵

گستره فقه حکومتی..... ۳۹

بیان دیدگاه‌ها در باب فقه حکومتی ۴۱

پیشینه فقه حکومتی ۴۳

فصل دوم: ماهیت، ضرورت و اهداف فقه حکومتی/ ۲۷

درآمد ۴۹

گفتار اول: نظرات مختلف پیرامون فقه حکومتی ۴۹

فقه حکومتی یعنی احکامی که مورد حمایت حکومت است ۴۹

فقه حکومتی به معنای احکام مربوط به حکومت در فقه موجود ... ۵۰

فقه حکومتی به معنای احکام مورد نیاز حکومت و رفتار حکومتی ۵۰

فقه حکومتی به معنای فقه دستورات حاکم ۵۱

فقه حکومتی به معنای یک رویکرد متمایز به فقه ۵۲

گفتار دوم: وجوه متمایز فقه حکومتی از فقه معهود ۵۵

از نظر موضوع ۵۵

از نظر مکلف ۵۶

از نظر تکلیف ۵۶

از نظر ارکان و مقومات ۵۷

از نظر مبادی و مقدمات ۵۷

از نظر محصول ۵۸

گفتار سوم: ضرورت فقه حکومتی ۵۹

طرح جدایی دین و سیاست و سکولاریزه شدن دین ۶۰

فهرست مطالب // ۹

- تغییر و تبدل موضوعات در هر عصری ۶۰
- جامعیت اسلام و آمیختگی آن با سیاست ۶۱
- گفتار چهارم: اهداف فقه حکومتی ۶۴
- اعتلای کلمه توحید در تمام جهان ۴۶
- رسیدن به مقام خلیفه الهی ۶۵
- ایجاد ملکه یعدالت ۶۶
- صیانت و حفاظت از اسلام و بدعت ستیزی ۶۸
- اجرای امر به معروف و نهی از منکر ۶۹
- اصلاح روابط اجتماعی و احیای ارزش های اخلاقی در جامعه ۷۰
- فقر ستیزی و تأمین رفاه اقتصادی ۷۱
- اتحاد و همبستگی ۷۱
- استقرار نظم و امنیت ۷۲
- پرورش استعدادها و ایجاد خلاقیت و رشد عقلانی ۷۳
- تأمین حقوق شهروندان و استمرار حکومت اسلامی ۷۴
- گفتار پنجم: ماهیت، ضرورت و اهداف فقه حکومتی در صحیفه سجادیه ۷۶
- ماهیت فقه حکومتی ۷۶
- ضرورت فقه حکومتی ۸۵
- اهداف فقه حکومتی ۹۱
- فصل سوم: مبانی فقه حکومتی در صحیفه سجادیه و رساله حقوق/ ۹۳
- گفتار اول: درآمد ۹۵

۱۰ // مبانی و اصول فقه حکومتی از منظر صحیفه سجادیه ...

دوره زندگی امام سجاد علیه السلام ۹۵

کتاب شناسی اجمالی صحیفه سجادیه ۹۹

کتاب شناسی اجمالی رساله الحقوق ۱۰۰

گفتار دوم: مبنای حاکمیت مطلق الهی در صحیفه سجادیه و رساله الحقوق

۱۰۳

منشأ حکومت اسلامی ۱۰۶

گفتار سوم: مبنای ضرورت حکومت اسلامی در صحیفه سجادیه و رساله

الحقوق ۱۱۱

گفتار چهارم: مبنای مشروعیت حکومت اسلامی در صحیفه سجادیه و رساله

الحقوق ۱۲۲

فصل چهارم: اصول فقه حکومتی در صحیفه سجادیه و رساله الحقوق /

۱۲۷

درآمد ۱۲۹

گفتار اول: اصل حاکمیت مطلق الهی ۱۳۱

گفتار دوم: اصل ضرورت ولایت فقیه ۱۳۸

دلایل عقلی و نقلی بر ضرورت ولایت فقیه در حکومت اسلامی ۱۳۸

خصوصیات مجتهد جامع الشرایط ۱۴۳

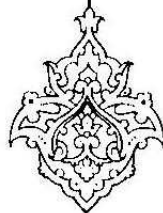
شجاعت ۱۴۴

شرح صدر ۱۴۵

خیرخواه امت ۶۴۱

۷۴۱.....	عدالت
۱۴۸.....	امانتدار
	وظایف ولایت فقیه در حکومت اسلامی از دیدگاه صحیفه سجادیه و
۱۴۹.....	رساله الحقوق
۱۵۰.....	گفتار سوم: اصل مقبولیت و مردمی بودن حکومت اسلامی
۱۵۵.....	گفتار چهارم: اصل عدالت اجتماعی و توسعه اقتصادی
۱۵۶.....	عوامل تحقق عدالت اجتماعی
۱۵۹.....	توزیع عادلانه ثروت
۱۶۲.....	توسعه اقتصادی و ترقی معنوی
۱۶۶.....	فلسفه توسعه اقتصادی در نظام اسلامی از دیدگاه امام سجاد <small>علیه السلام</small>
۱۶۷.....	منابع توسعه اقتصادی از دیدگاه صحیفه سجادیه
۱۶۸.....	درآمد حاصل از منابع طبیعی
۱۶۹.....	توسعه اقتصادی در کلام امام سجاد <small>علیه السلام</small>
۱۷۱.....	گفتار پنجم: اصل امنیت حفاظت از قلمرو حکومت اسلامی
۱۷۲.....	امنیت داخلی
۱۷۳.....	امنیت خارجی و حفظ قلمروهای اسلامی
۱۷۶.....	سرحدات حکومت اسلامی از دیدگاه امام سجاد <small>علیه السلام</small>
۱۷۹.....	گفتار ششم: اصل مشروعیت قدرت سیاسی و ابزاری بودن قدرت
۱۷۹.....	مشروعیت قدرت سیاسی
۱۸۰.....	قدرت سیاسی ابزار برای رسیدن به هدف

پیشگفتار

آفرینش ممتاز و متفاوت انسان از سایر مخلوقات موجب پیدایش علوم متعددی برای رسیدن به تعادل نفس و زندگی انسان شده است علمی که یا به جان او وابسته است یا به بدن او و یا وجه دو گونه‌ای دارد که به جان و بدن وابسته است؛ از جمله علمی که وابسته به جان و بدن انسان است فقه است که از ناحیه امتثال اوامر الهی موجبات ارتقاء معنویت او شده و قادر است او را هم‌نشین عرشیان کند، اما از ناحیه کاربرد فقه وابسته به قالب، می‌توان تقسیماتی را قائل شد.

فقه دارای احکامی است که از نظر موضوع، و مکلف یا ناظر به فرد یا ناظر به اجتماع است. زمانی که احکام ناظر به اجتماع بخواید اجرایی شود نیازمند زمینه مناسب برای اجرایی شدن است این زمینه حکومتی است که از نظر موقعیت توانایی تأمین نیازهای دنیوی و اخروی مردم را دارد همچنین قادر است احکام الهی را در سطح درست و منطقی اجرایی نماید، به نظر می‌رسد صرف نظر از اجرایی شدن احکام، حکومت فی‌نفسه محتاج قواعد فقهی است که مشروعیت، مقبولیت، حاکمیت را از جهت ضرورت و اهداف حکومت تبیین نماید. از سوی دیگر لازم است پاسخ به این سؤال داده شود که اصولاً اجرای چه احکامی نیازمند حضور حکومت است. و چه کسی این حکومت را اداره خواهد کرد؟